

УДК 343.214:343.132 (477)

ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО ВНЕСЕННЯ ЗМІН ДО ДЕЯКИХ ЗАКОНОДАВЧИХ АКТІВ УКРАЇНИ ЩОДО СПРОЩЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ОКРЕМИХ КАТЕГОРІЙ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ» ТА ШЛЯХИ ЇХ УСУНЕННЯ

Віра ГАЛУНЬКО,

доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри професійних та спеціальних дисциплін
Херсонського факультету

Одеського державного університету внутрішніх справ

АНОТАЦІЯ

Стаття присвячена застосуванню Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень», визначенню проблемних питань, що виникають при його застосуванні, та шляхів їх усунення. Держава повинна жорстко реагувати на прояви злочинності і не допускати незаконних притягнень до відповідальності та збільшення кримінально-правових репресій. Сьогодні при реформуванні відсутній системний, продуманий і об'єктивний підхід з урахуванням практичного набутого досвіду при розслідуванні злочинів різних видів.

Запропоновані шляхи вдосконалення дозволять органам, що проводять досудове розслідування, зосередити свою увагу на розслідуванні кримінальних проваджень, порушених за злочинами, що належать до категорії тяжких та особливо тяжких.

Ключові слова: досудове розслідування, слідчі підрозділи, кримінальні проступки, кримінальні провадження, злочини, адміністративне правопорушення.

PROBLEMS OF APPLICATION OF THE LAW OF UKRAINE “ON AMENDMENTS TO SOME LEGISLATIVE ACTS OF UKRAINE ON SIMPLIFICATION OF PRE-TRIAL INVESTIGATION OF CERTAIN CATEGORIES OF CRIMINAL OFFENSES” AND THEIR WAYS OF ELIMINATION

Vira HALUNKO,

Doctor of Law Sciences, Associate Professor,
Professor of the Department of Professional and Specialty Disciplines of the Kherson Faculty
of the Odessa State University of Internal Affairs

SUMMARY

The article is devoted to the application of the Law of Ukraine “On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine on Simplifying Pre-trial Investigation of Certain Categories of Criminal Offenses”, to identify the problems arising in its application and the ways of their elimination. The state must respond rigorously to crime, but it must not allow unlawful prosecution and increased criminal repression. Today, there is no systematic, thought-out objective approach to reform, taking into account practical experience gained in investigating crimes of various kinds, before amending the current legislation.

The proposed ways of improvement will allow the bodies conducting pre-trial investigation to focus their attention on the investigation of criminal proceedings instituted for crimes involving serious and particularly grave ones.

Key words: pre-trial investigation, investigation units, criminal offenses, criminal proceedings, crimes, administrative offense.

PROBLEME DE APLICARE A LEGII UCRAINEI „PRIVIND MODIFICĂRILE UNOR ACTE LEGISLATIVE ALE UCRAINEI PRIVIND SIMPLIFICAREA INVESTIȚĂRII PREVENTIVE A ANUMITOR CATEGORII DE INFRAȚIUNI” ȘI MODALITĂȚILE LOR DE ELIMINARE

REZUMAT

Articolul este consacrat aplicării Legii Ucrainei „Cu privire la modificările la anumite acte legislative ale Ucrainei privind simplificarea investigației preventive a anumitor categorii de infracțiuni”, identificarea problemelor care apar în aplicarea acestora și a modalităților de eliminare a acestora. Statul trebuie să răspundă riguros la infracțiuni, dar nu trebuie să permită urmărirea ilegală și creșterea represiunii criminale. Astăzi, nu există o abordare obiectivă sistematică și gândită a reformei, luând în considerare experiența practică dobândită în investigarea infracțiunilor de diferite tipuri, înainte de modificarea legislației actuale.

Modalitățile propuse de îmbunătățire vor permite organismelor care efectuează investigații preventive să își concentreze atenția asupra investigației procedurilor penale instituite pentru infracțiuni care implică infracțiuni grave și deosebit de grave.

Cuvinte cheie: anchetă pre-proces, unități de investigare, infracțiuni, procedură penală, infracțiuni, infracțiune administrativă.

Постановка проблеми. Кожна правова держава забезпечує права і свободи людини. Їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед

людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави [1]. Держава повинна жорстко реагувати на прояви злочинності

і не допускати незаконних притягень до відповідальності та збільшення кримінально-правових репресій.

Актуальність теми дослідження. Реформування системи кримінального правосуддя в Україні повинно привести до значно спрощеної процедури розслідування правопорушень, які не будуть тягти за собою кримінальної відповідальності. На жаль, сьогодні при реформуванні відсутній системний, поетапний, продуманий і об'єктивний підхід з урахуванням практичного набутого досвіду під час розслідування злочинів різних видів щодо внесення змін у чинне законодавство.

Стан дослідження. Питанням реформування та діяльності і розвитку правоохоронних органів присвятили увагу такі науковці-правники: В. Авер'янов, О. Бандурка, В. Бевзенко, О. Безпалова, Ю. Битяк, Л. Біла-Тіунова, В. Білоус, І. Бородін, В. Гарашук, А. Герасун, З. Гладун, А. Головач, Є. Голосніченко, С. Гончарук, І. Грищенко, Т. Гуржій, М. Гурський, Е. Додін, А. Дубинський, В. Заросило, С. Ківалов, І. Коліушко, Т. Коломоєць, В. Колпаків, П. Коляда, Н. Квасневська, А. Комзюк, О. Кінаш, В. Курило, Є. Курінний, К. Левченко, М. Михеєнко, Т. Мінка, С. Мосьондз, І. Назаров, В. Настюк, О. Негодченко, І. Панов, С. Петков, М. Погорецький, А. Подоляка, Г. Пономаренко, Д. Приймаченко, О. Проневич, Т. Проценко, О. Пчеліна, В. Развадовський, О. Рябенко, В. Селіванов, Р. Сербін, О. Синявська, Л. Сопільник, С. Стеценко, В. Столбовий, Ю. Татаров, В. Тищенко, Н. Тиндик, В. Фаринник, Н. Федорук, Ю. Черноус, О. Харитоновна, Р. Шаповал, В. Шепітько, І. Шопіна, М. Якимчук, Х. Ярмакі та ін.

Метою статті є дослідження проблем при застосуванні Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» та їх вирішення.

Вклад основного матеріалу. З прийняттям Кримінального процесуального кодексу України у 2012 основним суб'єктом розслідування став слідчий. На його плечі лягло розслідування всіх видів злочинів, у тому числі і нових, тих, що тільки з'явилися. Це потребувало значного досвіду практичної роботи. Була надія, що навантаження на слідчих значно зменшиться, вони будуть більш самостійними у прийнятті рішень та розслідуванні злочинів, але на них були покладені іще додаткові повноваження. Цими повноваженнями були такі: по-перше, виявлення осіб, які вчинили кримінальні правопорушення; по-друге, негласні слідчі (розшукові) дії; по-третє, кожна дія слідчого обов'язково повинна вноситися до Єдиного реєстру досудових розслідувань та узгоджуватись із слідчим суддею і процесуальним прокурором, наслідком чого стало затягування строків досудового розслідування і повністю позбавлення їх самостійності. Все це призвело до великого не тільки фізичного, а й емоційного навантаження на слідчого, тому сьогодні вкрай гостро стоїть питання про зняття певного навантаження та напруження зі слідчих. Таку надію дає прийняття закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень».

Даючи висновок щодо законності вищевказаного Закону, Генеральний директор з прав людини вказав, що він ставиться під сумнів через відсутність причин, у зв'язку з якими існуючі дрібні кримінальні правопорушення класифікуються як кримінальні проступки, посилення покарань за інші незначні кримінальні правопорушення, недотримання принципів рівності та пропорційності щодо способів стягнення штрафів та можливість тривалого позбавлення волі за вчинення адміністративних правопорушень. Вод-

ночас запропоновані зміни в частині створення окремих слідчих структур для кримінальних проступків та кримінальних правопорушень можуть спричинити зайву складність та плутанину в роботі системи кримінального правосуддя [2]. Так, досі залишається не вирішеним питання чіткого визначення самого поняття проступку. Статтею 9 Кодексу України про адміністративні правопорушення визначається, що адміністративним правопорушенням (проступком) визнається протиправна, винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, яка посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління, за яку законом передбачено адміністративну відповідальність. Адміністративна відповідальність за правопорушення, передбачені цим Кодексом, настає, якщо ці порушення за своїм характером не тягнуть за собою відповідно до закону кримінальної відповідальності [3]. У статті 11 Кримінального кодексу України визначено, що злочином є передбачене цим Кодексом суспільно небезпечне винне діяння (дія або бездіяльність), вчинене суб'єктом злочину. Не є злочином дія або бездіяльність, яка формально містить ознаки будь-якого діяння, передбаченого цим Кодексом, але через малозначність не становить суспільної небезпеки, тобто не заподіяла і не могла заподіяти істотної шкоди фізичній чи юридичній особі, суспільству або державі [4]. Тобто у Кримінальному кодексі поняття злочину та кримінального проступку не визначені та чітко не розмежовані.

Здійснення розподілу кримінальних правопорушень на злочини та проступки призведе до їхнього чіткого відокремлення від суміжних визначень. Однак необхідно корегувати Кримінальний кодекс України та Кримінальний процесуальний кодекс, а також інші законодавчі акти.

Так, законопроекти, які подавались на розгляд Верховної Ради, пропонували лише віднесення до кримінальних проступків злочинів невеликої тяжкості, але у них не було чіткого розмежування між адміністративними правопорушеннями та злочинами, а також не вказувалося строків розслідування та осіб, що будуть їх розслідувати. Відповідно до норм чинного Кримінального процесуального кодексу України органами досудового розслідування (органами, що здійснюють дізнання і досудове слідство) є: 1) слідчі підрозділи: а) органів Національної поліції; б) органів безпеки; в) органів, що здійснюють контроль за дотриманням податкового законодавства; г) органів Державного бюро розслідувань; 2) підрозділ внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України [5], тобто структурно слідчі належать до різних відомств. На практиці, як правило, це викликає неузгодженість і відсутність зв'язків не тільки між підрозділами, а й відомствами. Наслідком цього є те, що не відбулося чіткої спеціалізації в розслідуванні окремих категорій злочинів, законодавчо не був закріплений правовий статус як органів досудового розслідування, так і слідчих.

Також, пункті 3 цієї статті наголошується, що при досудовому розслідуванні кримінальних проступків у встановлених законом випадках повноваження слідчого органу досудового розслідування можуть здійснюватися співробітниками інших підрозділів органів Національної поліції, органів безпеки, органів, що здійснюють контроль за дотриманням податкового законодавства [5]. Однак чітке роз'яснення, що це за співробітники інших підрозділів, відсутнє (можна припустити, що це будуть всі без винятку), адже до органів дізнання належать практично всі підрозділи.

Також залишається відкритим питання щодо строків розслідування. Так, суб'єкти, що проводять досудове розслідування, зобов'язані вносити до Єдиного реєстру досудових розслідувань кожен слідчу дію. Однак у статті 8

Положення про порядок ведення Єдиного реєстру досудових розслідувань зазначено, що ними є такі суб'єкти: лише прокурори, у тому числі керівники прокуратур; керівники органів досудового розслідування; слідчі органів прокуратури, поліції, служби безпеки, органів, що здійснюють контроль за дотриманням податкового законодавства, та органів Державного бюро розслідувань; детективи підрозділів детективів та внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України, уповноважені здійснювати досудове розслідування кримінальних правопорушень [6]. Отже, необхідно розширювати коло суб'єктів, що мають право вносити відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань та вносити корективи до КПК щодо строків розслідування кримінальних проступків і розслідування кримінальних проступків у формі дізнання за спрощеною процедурою та у скорочені строки (не більше ніж 72 години з моменту повідомлення особі про підозру чи затримання або в інших випадках на строк до 1-го місяця).

Висновки. Отже, необхідно розширювати коло суб'єктів, що мають право вносити відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань та вносити корективи до КПК щодо строків розслідування кримінальних проступків і розслідування кримінальних проступків у формі дізнання за спрощеною процедурою та у скорочені строки (не більше ніж 72 години з моменту повідомлення особі про підозру чи затримання або в інших випадках на строк до 1-го місяця).

Список використаної літератури:

1. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.

2. Висновок Генерального Директора з прав людини та верховенства права Ради Європи стосовно проекту закону № 7279 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень». URL: <https://rm.coe.int/coe-ukraine-law-on-misdemeanours-oct-2018-final/16808ebe0a>.

3. Кодекс України про адміністративні правопорушення. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/80731-10>.

4. Кримінальний Кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2341-14>.

5. Кримінальний-процесуальний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/4651-17>.

6. Положення про порядок ведення Єдиного реєстру досудових розслідувань : Наказ Генеральної прокуратури України 06.04.2016 р. № 139. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/z0680-16>.

ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРА

Галуцько Віра Миколаївна – доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри професійних та спеціальних дисциплін Херсонського факультету Одеського державного університету внутрішніх справ

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

Halunko Vira Mykolaivna – Doctor of Law Sciences, Associate Professor, Professor of the Department of Professional and Specialty Disciplines of the Kherson Faculty of the Odessa State University of Internal Affairs

vera.galunko.00@gmail.com